

ПРОЛОГ

Друже старий, що ти шукаєш?
Після всіх отих довгих років на чужині
Ти прибуваєш з уявами,
Які плекав під чужими небесами
Вдалині від рідної землі.

Джордж Сеферіс¹

1

Майже всі думали, що цей чоловік з хлопчиком батько й син.

Вони перетнули свою країну плутаною лінією напрямком на південний захід у старенькому седані «Сітроен», тримаючись переважно другорядних доріг, перескоком, з зупинками. Перш ніж досягти свого кінцевого пункту призначення, вони затрималися у трьох місцях: перше було в штаті Род-Айленд, де цей чорноволосий високий чоловік попрацював на текстильній фабриці; потім у Янгставні, Огайо, де він три місяці робив на трактороскладальному конвеєрі; і нарешті в одному маленькому каліфорнійському містечку біля мексиканського кордону, де він заливав пальне на заправці й займався ремонтом маленьких іноземних автомобілів, та ще й так успішно, що це дивувало його самого і дарувало задоволення.

Всюди, де вони зупинялись, він знаходив собі мейнську газету «Портлендська Прес-Гералд» і нашукував у ній згадки про маленьке місто на півдні штату Мейн, яке зветься Єрусалимове Лігво, та містечка довкола нього. Такі згадки час від часу траплялись.

По дорозі до Сентрал-Фоллз у Род-Айленді він у мотельному номері написав синопсис нового роману і послав

¹ George Seferis (Йоргос Сеферіадіс: 1900–1971) — видатний грецький поет, лауреат Нобелівської премії 1963 р.; цитата з його вірша «Повернення вигнанця».

його поштою своєму агенту¹. За мільйон років до цього, ще тоді, коли темрява не накрила його життя, він був доволі популярним романістом. Той агент показав синопсис його останньому видавцю, котрий виказав чемне зацікавлення, але не намір розлучитися з хоч якимись грішми на аванс.

— «Будь ласка» та «дякую», — сказав він хлопчикові, розриваючи на шматки лист від агента, — досі залишаються безплатними.

Промовив він це без надто великої гіркоти й однаково розпочав писати книгу.

Хлопчик не говорив багато. На його обличчі зберігався постійний страдницький вираз, а в очах похмурість — так, ніби вони завжди сканують якийсь гнітючий внутрішній краєвид. У їдальнях і на заправних станціях, де вони дорогою зупинялись, він був чемним, але не більше того. Схоже було, хлопчик не хоче випускати зі своєї уваги високого чоловіка, він явно непокоївся навіть тоді, коли цей чоловік полишав його, щоби відвідати туалет. Він відмовлявся говорити про місто Єрусалимове Лігво, хоча час від часу високий чоловік намагався порушити цю тему, а також він не торкався портлендських газет, які той чоловік подеколи навмисно залишав біля нього.

Коли книжку було написано, вони вже жили в прибережній хатині неподалік автотраси, і обидва часто плавали у Тихому океані. Той був теплішим за Атлантичний і більш дружнім. У ньому не ховалося спогадів. Хлопчик почав набувати зовсім коричневої засмаги.

Хоча жилося їм досить добре — гарне харчування три рази на день і міцний дах над головою — чоловік почав западати в депресію й сумніви щодо такого способу їхнього життя. Він провадив з хлопчиком уроки і начебто нічого не пропускав у процесі освіти (хлопчик був кмітливим

¹ Central Falls — засноване 1675 р. місто (менше 20 тис. мешканців) у найменшому з американських штатів Род-Айленді.

і схильним до книжок, як і він сам колись), але чоловік не вважав, що викреслювання з пам'яті Салимового Лігва йде хлопчикові на користь. Інколи серед ночі той кричав уві сні і скидав на підлогу ковдри.

Надійшов лист із Нью-Йорка. Агент високого чоловіка повідомляв, що «Рендом Хауз» пропонує аванс \$ 12 000 і майже напевне продаж через книжкові клуби¹. Так годиться?

Так годилося.

Чоловік полишив свою роботу на автозаправній станції, і вони з хлопчиком перетнули кордон.

2

Лос-Сапатос, що означає «черевики» (і цією назвою той чоловік потай безкінечно втішався), було маленьким селищем недалеко від океану. Його майже не навідували туристи. Ні доброї дороги, ні океанських краєвидів (для цього треба було пройти п'ять миль пішки далі на захід), і жодних цікавих історичних пам'яток. До того ж у місцевій кантині аж кишіло тарганами, а єдиною хвойдою тут була п'ятдесятирічна бабуся.

Коли Сполучені Штати залишилися позаду, їхнє життя оповило майже неземним спокоєм. Тут рідко над головами пролітали літаки, не було швидкісних автомагістралей і на сотню миль довкола ніхто не мав газонокосарки (і не мріяв завести собі таку річ). У них був радіоприймач, але навіть той видавав звуки без сенсу; всі новини йшли іспанською, яку вже потроху почав осягати хлопчик, але яка залишалася — і завжди залишатиметься — абракадаброю для чоловіка. І вся музика там була немов оперна. Зводили з розуму вечори, коли їм вряди-годи вдавалося ввіймати станцію з попмузикою з Монтерея² з говіркою

¹ Random House — засноване 1925 р. американське видавництво, найбільше в світі з випуску книжок у м'яких обкладинках.

² Monterey — засноване 1770 р. місто на березі океану, культурний центр у Центральній Каліфорнії.

Вулфмена Джека, бо сигнал то затухав, то з'являвся¹. Єдиним двигуном у межах чутності був імпозантно старовинний культиватор одного місцевого фермера. Коли вітер дув у їхній бік, його уривчастий, булькітливий звук слабенько, немов якимсь неспокійним привидам, долітав до їхніх вух. Воду собі вони вручну тягали з колодязя.

Раз або двічі на місяць (не завжди разом) вони відвідували месау в маленькій церкві в містечку. Ні той, ні інший не розуміли служби, проте все одно ходили. Інколи чоловік починав засинати в задушливій спекоті під розмірені, знайомі ритми та голоси, які надавали їм сенсу. Одної неділі хлопчик вийшов на хисткий задній ганок, де чоловік вже почав працювати над новим романом, і несміливо повідомив, що він балакав зі священником про його воцерковлення. Чоловік кивнув і спитав хлопчика, чи достатньо його іспанської, щоб розуміти настановлення. Хлопчик відповів, що не думає, ніби з цим виникнуть якісь проблеми.

Високий чоловік раз на тиждень долав сорок миль, щоб придбати ту саму портлендську, мейнську газету, яка завжди була щонайменше на тиждень задоволеною, а інколи й пожовклою від собачої сечі. За два тижні після того як хлопчик повідомив йому про свої наміри, чоловіку трапилася редакційна стаття про Салимове Лігво і вермонтське місто з назвою Момсон. У тексті згадувалося ім'я цього чоловіка.

Він поклав газету на видноті, не особливо сподіваючись, що хлопчик візьме її до рук. Та стаття збудила в ньому неспокій з кількох причин. Схоже було, що в Салимовім Лігві все досі триває.

Наступного дня хлопчик підійшов до нього, тримаючи розгорнуту газету так, щоби видно було заголовок: «Місто-привид у Мейні?».

¹ Wolfman Jack (1938–1995) — знаменитий американський радіодіджей з рипучим голосом, програми якого на піку його кар'єри ретранслювалися сотнями радіостанцій на різних континентах.

- Мені лячно, — сказав він.
— Мені теж, — відповів високий чоловік.

3

МІСТО-ПРИВИД У МЕЙНІ?

Автор — Джон Люїс,
редактор відділу репортажів «Прес-Гералд»

ЄРУСАЛИМОВЕ ЛІГВО

Єрусалимове Лігво — це маленьке місто східніше Камберленду, за двадцять миль від Портленда. Це не перше місто в американській історії, яке просто занепало й розвіялося, і, напевне, не останнє, але саме воно є одним з найхімерніших. Міста-привиди — звичайна річ на американському південному заході, де біля багатих покладів золота й срібла населення майже одним махом зростало, а потім, коли рудні жили виснажувалися, майже так само стрімко зникало, залишаючи по собі порожні крамниці, готелі та салуни трухлявіти в пустельній тиші.

У Новій Англії єдиним двійником Єрусалимового Лігва, чи то Салимового Лігва, як його часто кличуть місцеві, є, мабуть, маленьке містечко в штаті Вермонт, що зветься Момсон. Влітку 1923 року Момсон просто буквальним чином занепав і розвіявся, і всі його 312 мешканців разом з ним. Обійстя й кілька будівель дрібних бізнесів у центрі міста досі стоять, але від того літа, що минуло п'ятдесят два роки тому, в них нема нікого. З деяких будинків було вивезено обстановку, але більшість залишилися умебльованими так, ніби просто посеред повсякденного життя всіх людей звідти здуло якимсь потужним вітром. В одному будинку залишився накритий до вечері стіл з давно зів'ялими квітами в центрі нього. В іншому у спальні на другому поверсі, немов перед сном, відгорнуті покривала. На рундуці в місцевій крамничці знайшли відріз бавовняної тканини і ціну \$ 1.22, відбиту на касовому апараті. У шухляді для готівки слідчі знайшли майже 50 доларів, неторкнуті.

Тамтешні люди полюбляють розважати цією історією туристів, натякаючи, що в місті живуть привиди, тому, мовляв, воно й залишається відтоді порожнім. Імовірнішою ж причиною є те, що Момсон міститься в глухому куті штату, далеко від будь-яких головних доріг. Там нема нічого такого, чого б не було в сотні інших містечок, звісно, окрім таємниці, так схожої на раптове обезлюднення «Марії Целести»¹.

Майже те саме також можна сказати про Єрусалимове Лігво.

За переписом 1970 року в Салимовому Лігві нараховувалося 1319 мешканців — за десять років після попереднього перепису додалося рівно 67 душ. Це розлоге, затишне самоврядне місто, фамільярно пойменоване Лігвом його попередніми мешканцями, де відбувалося мало або й геть нічого визначного. Єдиною подією, яку старигані, що регулярно гуртувалися в парку або біля печі в «Агромаркеті Кроссена», мали для обговорення, був підпал п'ятдесят першого року, коли бездумно кинутий кимось сірник спричинив одну з найбільших лісових пожеж в історії штату.

Якщо людина бажала тягнути свою пенсію в маленькому загумінковому містечку, де ніхто не пхає носа до чужих справ, а великою подією тижня здатен стати конкурс на кращий пиріг серед пань місцевої Жіночої асоціації, тоді Лігво мало бути добрим вибором. У демографічному сенсі перепис 1970 року показав схему, добре знайому як провінційним соціологам, так і довгочасному мешканцеві будь-якого маленького міста в Мейні: багато старих людей, чимало бідних та багато молодих, котрі з дипломами під пахвами полишають цю місцевість, ніколи не повертаючись туди знову.

Але трохи більше року тому в Єрусалимовому Лігві почало відбуватися дещо таке, що не було звичайним. Люди почали

¹ «Mary Celeste» — знаменитий корабель-привид: американська бригантина, яка 7 листопада 1872 р. з вантажем спирту вийшла з Нью-Йорка на Геную, а 4 грудня була знайдена в Атлантичному океані за 400 миль від Гібралтару; неушкоджене судно рухалося при ясній погоді з запасом їжі й води та цілим вантажем, але без рятувальної шлюпки та без екіпажу й пасажирів, котрі невідомо куди поділися.

щезати з очей. Природно, більша частина таких зовсім не зникли в справжньому сенсі слова.

Колишній констебль Лігва Паркінс Гіллеспі живе зі своєю сестрою в Кіттері¹. Чарлз Джеймс, хазяїн автозаправної станції навпроти аптеки, тримає тепер ремонтну майстерню в сусідньому Камберленді². Полін Дікенс перебралася до Лос-Анджелеса, а Рода Кьорлес працює на Місію Святого Матвія в Портленді. Цей список «нешчезень» можна продовжувати й продовжувати.

Що інтригує в цих знайдених людях — це їхнє спільне небажання (або неспроможність) говорити про Єрусалимове Лігво і що, якщо взагалі щось, могло статися там. Паркінс Гіллеспі просто подивився на вашого кореспондента, запалив сигарету і сказав: «Я просто вирішив звідти поїхати». Чарлз Джеймс запевнив, що він був змушений поїхати, оскільки його бізнес занепав разом з містом. Полін Дікенс, яка багато років пропрацювала там офіціанткою в кафе «Екселент», так і не відповіла на запитальний лист вашого кореспондента. А міс Кьорлес взагалі відмовляється балакати про Салимове Лігво.

Деякі зі щезень можна пояснити невеличкими дослідженнями й припущеннями. Лоренс Крокетт, місцевий агент з нерухомості, який зник разом з дружиною і дочкою, залишив по собі кілька сумнівних бізнесових проєктів й угод, включно з перепродажем однієї ділянки землі в Портленді, де зараз будується Портлендський Торговельний центр. Родина Ройса Мак-Дугалла, що також серед зниклих, раніш того року втратила свого маленького сина, тож мало що тримало їх у місті. Вони можуть бути будь-де. Решта також відповідають цій категорії. Як каже шеф поліції штату Пітер Мак-Фі:

«Ми розіслали орієнтування на багацько людей з Єрусалимового Лігва — хоча це не єдине місто в Мейні, де люди випали

¹ Kittery — засноване 1632 р. приморське місто (близько 10 тис. мешканців), приваблює для туристів.

² Cumberland — засноване 1821 р. ярмаркове місто (близько 7 тис. мешканців), одне з найбагатших у штаті Мейн.

з поля зору. Наприклад, Ройс Мак-Дугалл залишився боржником одного банку і двох фінансових компаній... на мій погляд, він просто летяга, втікач від боргів, котрий вирішив дати драла. Колись, цього року або наступного, він скористається якоюсь із тих кредитних карток, що тримає в своєму гаманці, і тоді агенти з повернення активів настрибнуть на нього обома ногами. В Америці зниклі особи такі ж природні, як вишневий пиріг. Ми живемо в автомобілізованому суспільстві. Люди зриваються з прикілків і переїжджають кожні два чи три роки. Інколи вони забувають залишити свою наступну адресу. Особливо неплатники боргів».

Утім, попри всю тверезу практичність слів капітана Мак-Фі, чимало запитань залишаються без відповідей у Єрусалимовому Лігві. Разом зі своїми дружиною й сином зник Генрі Петрі, а містера Петрі, топменеджера страхової компанії «Пруденшел», важко було б назвати летягою. Власник місцевого поховально-го закладу, місцева бібліотекарка і місцева перукарка-косметологиня також перебувають у списку безадресних людей. Цей список тривожної довжини.

У довколишніх містах уже поширюються ті чутки, що дають початок легендам. Люди вважають, що в Салимовому Лігві живуть привиди. Інколи повідомляють про різнокольорові вогні, що линуть над лінією електропередачі Енергокомпанії Центрального Мейну, яка перетинає навпіл місто, і, якщо ви там скажете, що мешканців забрали геть якісь НЛО, ніхто не засміється. Ходила поголоска про якийсь «темний ковен» молодих людей, що практикували чорну месу, і, можливо, це стягнуло гнів Самого Бога на тезку найсвятішого міста Святої Землі. Інші, менш схильні до надприродного, згадують про тих юнаків, які близько трьох років тому «зникли» в Техасі, в околицях Г'юстона, чії тіла були знайдені в страхітливих масових похованнях¹.

¹ Ідеться про 28 підлітків, яких протягом 1970–1973 років з допомогою двох поліцейських заманив до себе додому, зґвалтував, убив і закопав серійний вбивця на ім'я Дін Корл.

Особистий візит до Салимового Лігва робить такі балачки менш дикими. Там не залишилося жодного діючого бізнесу. Останнім, що зник, був заклад «Дрібнички і фармація» Спенсера, який замкнув свої двері у січні. Фермерська крамничка Кроссена, реманентна крамниця, меблевий магазин Барлоу і Стрейкера, кафе «Екселент» і навіть міська управа — всі забиті дошками. Порожня стоїть початкова школа, а також побудована у Лігві в 1967 році для дітей трьох міст консолідована старша школа. Шкільні меблі й підручники було перевезено до тимчасового приміщення в Камберленді в очікуванні референдуму в інших містах цього шкільного округу, але схоже на те, що жодні діти з Салимового Лігва не стануть учнями з початком нового навчального року. Там немає дітей; тільки покинуті крамниці й майстерні, безлюдні обійстя, занедбані галявини, порожні вулиці та путівці.

До інших людей, місцеперебування яких бажала б встановити поліція штату чи бодай отримати від них звістку, належать пастор методистської церкви Єрусалимового Лігва Джон Грогґінс; парох церкви Святого Андрія отець Доналд Каллаген; місцева вдова Мейбел Вертс, яскрава особистість у церковному й громадському житті Салимового Лігва; місцеве подружжя Лестер і Герріет Дарем, які обоє працювали на сукновальні в Гейтс¹, хазяйка місцевого пансіону Єва Міллер...

4

За два місяці після появи цієї статті в газеті хлопчика було воцерковлено. Він уперше сповідався — і щиро розповів усе.

5

Сільський парох був старою людиною з сивим волоссям і померезаним зморшками обличчям. З цього обпаленого

¹ Gates Falls — вигадане Стівеном Кінгом і присутнє в кількох його творах місто, списане ним з реального містечка Лізбон-Фоллз, у школі якого він також навчався.

сонцем обличчя пильно вдивлялися на диво живі й прискіпливі очі. То були сині очі, дуже ірландські. Коли високий чоловік прибув до нього додому, священник сидів на ганку і пив чай. Поряд з ним стояв якийсь чоловік у міському костюмі. З волоссям, причесаним на прямий проділ і на помадженим таким маніром, що нагадав високому чоловіку фотопортрети 1890-х років. Він сухо промовив:

— Я Хесус де ла рей Муньос. Отець Іракон попрохав мене перекладати, оскільки він не володіє англійською. Отець Іракон зробив моїй родині велику послугу, яку саме, я не маю права сповіщати. Таким же чином мої губи на замку щодо справи, яку він наразі бажає обговорити. Вам це прийнятне?

— Так.

Він потис руку Муньосу, а потім Іракону. Іракон відповів іспанською і всміхнувся.

У його щелепі залишалось тільки п'ять зубів, але усмішка була сонячною і радісною.

— Він питається: чи бажаєте ви чашку чаю? Це зелений чай. Вельми освіжає.

— Це було б чудово.

Коли обмін люб'язностями між ними завершився, священник мовив:

— Цей хлопчик не ваш син.

— Ні.

— Химерною була його сповідь. Фактично більш химерної сповіді я не чув за всі роки мого священства.

— Це мене не дивує.

— Він ридав, — сказав отець Іракон, сьорбаючи свій чай. — То були глибокі й жахливі ридання. Вони надходили з підвалин його душі. Чи мушу я поставити запитання, яке ця сповідь збудила в моєму серці?

— Ні, — сказав високий чоловік спокійно. — Не мусите. Він розповідав правду.

Ґракон закивав ще до того, як йому це переклав Муньос, і обличчя його спохмурніло. Він нахилився вперед зі зчепленими між колін руками і довго щось говорив. Муньос уважно слухав з помірковано безвиразним обличчям. Коли священник закінчив, Муньос переказав:

— Він каже, що в цьому світі трапляються дивні речі. Сорок років тому один селянин з Ель Граніонеса приніс йому ящірку, яка кричала так, наче то була жінка. Він бачив одного чоловіка зі стигматами, слідами тортур нашого Господа, руки і ноги того чоловіка кровоточили у Стражденну П'ятницю. Він каже, що це жахливі речі, темні речі. Це серйозно для вас і для хлопчика. Особливо для хлопчика. Це з'їдає його живцем. Він каже...

Ґракон знову заговорив, коротко.

— Він питає, чи розумієте ви, що ви вчинили в тому Новому Єрусалимі?

— Єрусалимовому Лігві, — уточнив високий чоловік. — Так. Я розумію.

Ґракон знову заговорив.

— Він питає, що ви думаєте з цим робити.

Високий чоловік похитав головою. Дуже повільно.

— Я не знаю.

Ґракон заговорив знову.

— Він каже, що буде молитися за вас.

6

За тиждень він прокинувся в поту від кошмару і покликав хлопчика на ім'я.

— Я повертаюся назад, — сказав він.

Хлопчик зблід під своєю засмагою.

— Ти зможеш поїхати зі мною? — запитав чоловік.

— Ти любиш мене?

— Так. Господи, так.

Хлопчик почав ридати, і високий чоловік його обійняв.

7

Сон до нього так і не йшов. Лиця чаїлися серед тіней, вихрячись перед ним, мов лица, притьмарені снігом, а коли вітер навислою гілкою вдарив об дах, він здригнувся.

Єрусалимове Лігво.

Він заплющив очі і затулив їх долонями, і все почало повертатись. Він майже бачив те скляне прес-пап'є, отого типу, що в ньому здійснюється крихітна хуртовина, коли його струснеш.

Салимове Лігво...

ЧАСТИНА ПЕРША

Дім Марстена

Жоден живий організм не може довго існувати нормально в умовах абсолютної реальності; навіть жайворонки і зелені коники, як дехто вважає, бачать сни. Дім-на-Пагорбі, не нормальний, стояв самотньо на тлі своїх пагорбів, хоронячи в собі темряву: він там простояв вісімдесят років і міг простояти ще вісімдесят. Всередині стіни висилися струнко, цеглини трималися чіпко, підлоги залишалися міцними, а двері розсудливо були зачинені; тиша безперемінно залягала серед дерева й каменю Дому-на-Пагорбі, і хоч би що там тинялося, воно тинялося на самоті.

Ширлі Джексон. Обмарний дім між пагорбів¹

¹ Цитата з першого розділу роману «The Haunting of Hill House» (1959) авторки психологічних трилерів Shirley Jackson (1916–1965), яка вплинула на стиль Стівена Кінга.